

DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2024.57.159>
УДК 330.8(477):338.2-043.86Корнійчук
JEL: B31, B41

Шевчук В.О., доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту;
Голова ГО «Наукове товариство імені Сергія Подолинського»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9486-4042>
e-mail: v.o.shevchuk@gmail.com

ВАГОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ВНЕСКУ У РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО НАДБАННЯ (До 100-річчя від дня народження докторки економічних наук, професорки Л.Я. Корнійчук)

Розглянуто основні віхи наукової творчості та наукові здобутки проф. Л. Корнійчук. Актуальність її досліджень підтверджено сучасними викликами гібридної війни росії проти України. Перед економічною наукою триваюча війна ставить свої виклики, адже необхідна зміна теперішньої суспільно-господарської моделі. Це, своєю чергою, вимагає перегляду чинної наукової картини світу.

Застосовані проблемно-персоніфікований, гносеологічний та аксіологічний підходи для характеристики українського внеску у розвиток світової економічної науки. Розкрито зв'язок економічної школи Ф. Кене, фізико-економічної теорії С. Подолинського та філософської системи М. Руденка.

Ц и т у в а н н я: Шевчук В.О. Вагомість українського внеску у розвиток загальнолюдського економічного надбання (До 100-річчя від дня народження докторки економічних наук, професорки Л.Я. Корнійчук). *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2024. Вип. 57. С. 159–169. <https://doi.org/10.15407/ingedu2024.57.159>

© Видавець Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2024.

Це стаття відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

ISSN 0320-4421. *Історія нар. госп-ва та екон. думки України*. 2024. Вип. 57

На основі аналізу праць Л. Корнійчук, її наукової біографії показано світоглядну єдність та спрямованість її дослідницької, викладацької та громадської діяльності. Інститут народного господарства (нині – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана») та відділ історії народного господарства та економічної думки Інституту економіки АН УРСР (тепер – відділ економічної історії ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України») стали важливими майданчиками зростання та реалізації творчого потенціалу дослідниці.

Спадок української економічної думки містить переліки сценаріїв історико-економічного переходу від континентальної фізіократії до національної наукової школи фізичної економії. Розкрито значення досліджень і публікацій Л. Корнійчук для популяризації та розвитку української наукової школи фізичної економії. Показано взаємозв'язок історико-економічних досліджень і фізико-економічної прогностики.

Ключові слова: Л. Корнійчук, історія української економічної думки, фізична економія, С. Подолинський, М. Руденко, фізико-економічна парадигма, світова і національна перспектива.

Shevchuk Volodymyr

THE IMPORTANCE OF THE UKRAINIAN CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF THE COMMON ECONOMIC PROPERTY (To the 100th anniversary of the birth of Doctor of Economics, Professor L.Ya. Korniychuk)

The article presents the main milestones of scientific creativity and scientific achievements of Professor L. Korniychuk. The relevance of her works is confirmed by the modern challenges of Russia's hybrid war against Ukraine. The ongoing war presents economic science with its own challenges, because a change in the current socio-economic model is necessary. This, in turn, requires a revision of the modern scientific picture of the world.

Problem-personified, epistemological and axiological approaches are used to characterize Ukraine's contribution to the development of world economic science. The connection between the eco-

ISSN 0320-4421. *Істор. нар. господ. екон. думки Ukr*. 2024. 57

conomic school of F. Quesnay, the physical and economic theory of S. Podolynsky and the philosophical system of M. Rudenko has been revealed.

On the basis of the analysis of L. Korniychuk's works, the author shows her scientific biography, the worldview unity and orientation of her research, as well as her teaching and public activities. The Institute of National Economy (now Vadym Hetman Kyiv National University of Economics) and the Department of the History of National Economy and Economic Thought of the Institute of Economics of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (now the Department of Economic History of the SO «Institute for Economics and Forecasting of the NASU») were important platforms for growth and realization of the researcher's creative potential.

The legacy of Ukrainian economic thought contains lists of scenarios of the historical-economic transition from the continental physiocracy to the national scientific school of physical economy. The author reveals the significance of L. Korniychuk's research and publications for the popularization and development of the Ukrainian scientific school of physical economy. Shown the relationship between historical and economic research and physical and economic forecasting.

Keywords: *L. Korniychuk, history of Ukrainian economic thought, physical economy, S. Podolynskyi, M. Rudenko, physical and economic paradigm, world and national perspective.*

Російсько-українська війна, що триває понад десять років, обумовлена сукупністю політичних, соціальних, економічних та інших чинників. Відстоюючи здатність сучасної homo sapiens протидіяти глобальним викликам, світове українство демонструє російській федерації та іншим носіям смертоносних намірів здатність протидіяти т. зв. демілітаризації і денацифікації України. Нашою метою є здобуття загальнолюдської перемоги, а її результатом має стати запобігання планетарному колапсу.

Протидіючи ворожим намірам демілітаризувати нас, український народ розкриває свою субстанційну сутність, проявлену ще на початку війни [1, с. 461, 507]. Адже найперша українська перемога вже тоді миттєво, тотально і докорінно змінила парадигму глобального часопростору. Украй потрібна протидія намірам денацифікувати нас. В умовах гібридної війни здатність

протистояти ворожим намірам має відповідати ноосферним викликам і проявлятися через реалізацію духовно-інтелектуального потенціалу нації. Адже московські прагнення демілітаризувати Україну дістали рішучу відсіч ще тоді, коли провалився путінський блиц-криг. Не здавши столицю і країну, ми не здали і континент – тож не здали і всього світу. Відтак три дні героїчної оборони Києва являють собою початок «осьового часу» III-го тисячоліття. Момент історичної Істини, що розмежував часопростір, обумовивши рух українства і людства у бік безсмертя, а не згасання цивілізаційного розвитку [2]. Нині переможним пріоритетом українських суспільних сил стає утвердження питомо національного інтелектуального здобутку. Діючи на противагу ворожим намірам, які суперечать самому життю, українство не має права зазнати поразки, бо воює за рятівне світоглядне надбання, від якого залежить доля нащадків.

Перед економічною наукою триваюча війна ставить свої виклики, адже необхідна зміна теперішньої суспільно-господарської моделі. Це, своєю чергою, вимагає перегляду чинної наукової картини світу. «Визначальним для сьогодні є те, що замість теорій, які б представляли цілісну картину майбутнього суспільства, вчені аналізують, прогнозують окремі явища і процеси», – писала в одній зі своїх останніх публікацій Л.Я. Корнійчук. «Концентрація уваги на окремих питаннях, – зауважувала науковиця, – не лише простіша, а й більш зручна і, на нашу думку, – менш відповідальна» [3, с. 24].

Видатний український мислитель, письменник і правозахисник М.Д. Руденко ще в середині 70-х років минулого століття мав намір «створити цільну картину Буття: від людського суспільства через Сонце до Світової Монади» [1, с. 515]. Цим планам інтелектуала шкодили політичні переслідування та пов'язані з ними затримання, допити, психіатричні обстеження тощо. Повернення до цих намірів з'явилося аж наприкінці 80-х років, вже після відбуття ув'язнення і заслання. Створити цільну картину не вдалося, тож М.Д. Руденко обмежився створенням «ескізу» наукової картини економічного надбання людства. Цей «ескіз» зображає уявні дерева пізнання, плоди яких уособлюють економічні знання. Одне із цих дерев (з поживними плодами, тобто життєствердними знаннями) посадив Ф. Кене. Інше, плоди якого отруйні, а знання – смертоносні, посадив А. Сміт. Що стосується інших

відомих дослідників економічної науки, то вони спроможні виростити хіба-що галузку на котромусь із дерев, яких завжди залишається тільки двоє [1, с. 381–382]. Крона дерева з поживними плодами має три галузки, дві з яких належать українству. Аби продовжити справу Л.Я. Корнійчук, саме на цьому дереві належить віднайти галузку, котру упродовж свого життя усвідомлено ростила невтомна дослідниця.

Плеканню дерева, котре обдаровує людство поживними плодами, сприяє аналіз спадкоємності французької фізіократії і української фізико-економічної школи. Засобами сучасних наук необхідно розкривати їхній зв'язок, зокрема перехід від спадщини французьких фізіократів до надбань українських подвижників фізичної економії. Спадок української економічної думки містить переліки сценаріїв історико-економічного переходу від континентальної фізіократії до національної наукової школи фізичної економії, які доводять необхідність:

– об'єднання властивих класичній науці парадигм Ф. Кене і Ю.-Р. Майєра та отримання заснованої на природничих засадах фізико-економічної парадигми С. Подолинського, котра є базовою для новітньої економічної науки [1, с. 272].

– оновлення фізіократичних принципів через поєднання ідей французьких економістів XVIII ст. з фізико-економічними ідеями С. Подолинського;

– завершення фізіократичного вчення завдяки симбіозу парадигм Ф. Кене та С. Подолинського [1, с. 440]. Ці доведення кладуть початок обґрунтуванню значущості внеску С. Подолинського у світову економічну думку, яке сумлінно розвивала Л.Я. Корнійчук.

Відмінниці навчання, якій пощастило бути в числі дипломованих фахівців першого випуску економічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, відповідно випало досліджувати економічні проблеми. У той же час аспірантура в Інституті економіки АН УРСР, вступати до якої її рекомендували, могла стати пасткою. Адже захист кандидатської дисертації, присвяченої колективізації сільського господарства Західної України (1953), здатний був долучити здібну дослідницю до слухняних заручників світоглядного доктринерства марксизму-ленінізму.

На відміну від молодих учених-економістів, приречених і надалі описувати досягнення колективізації, індустріалізації тощо, їй пощастило більше. Л.Я. Корнійчук належала до покоління українців, котрі не з чуток знали жахи Другої світової війни. А подібно до М.Д. Руденка, від якого була молодшою на кілька років, вона мала підстави твердити, що її життя розчахнула навпіл не війна, а смерть Сталіна. «Всі ми відчували: вмерла одна епоха, має народитися друга, – згадував М.Д. Руденко. – Та нам іще важко було розібратися і в тому, що вмерло, і в тому, що мало народитися» [4, с. 289].

У той період розвитку економічної науки в Україні активізувалися історико-економічні дослідження, присвячені українській проблематиці. Молода науковиця потрапила до колективу однодумців у відділ історії народного господарства та економічної думки Інституту економіки АН УРСР. Разом із такими авторитетними дослідниками як Д.Ф. Вірник і В.П. Теплицький Л.Я. Корнійчук заходила розкривати історію національної економічної думки. Однією із найперших публікацій того часу стала її стаття «Про економічні погляди С.А. Подолинського». Вона була оприлюднена у понині цитованій колективній монографії «Нариси з історії економічної думки на Україні» [5].

Стаття була вельми показовою і свідчила про початок ґрунтовних досліджень питоми української економічної думки. Якраз тоді започатковувались і широта спектру досліджуваної проблематики, і глибина її аналізу, і висвітлення наукового доробку подвижників національної економічної думки, і новаторське розкриття їхнього творчого внеску у світову економічну теорію. Стаття дала поштовх подальшим монографіям Л.Я. Корнійчук – «Економічні погляди С.А. Подолинського», «З історії економічної думки на Україні», які і до цього часу є актуальними [6].

...Забігаючи вперед, нагадаю, як на початку літа 2006 р. до України з Австралії востаннє завітав нащадок роду Подолинських Алекс (Олексій) – відомий у світі подвижник біодинамічного землеробства, автор книг з цієї проблематики. Його приймали на урядовому рівні, в аграрних господарствах, навчальних закладах тощо. Радник тодішнього віце-прем'єра міністра України посприяв його зустрічі з Науковим товариством імені Сергія Подолинського. Автор цих рядків пригадує, як, надаючи Л.Я. Корнійчук слово для виступу на тій зустрічі, дозволив додати, що перша її стаття

про економічні погляди С.А. Подолинського з'явилася якраз піввіку тому...

Доречно наголосити, що своїми працями вона повертала С.А. Подолинського в національну економічну науку, розкривала, наскільки це дозволяли обставини того часу, його значущість і перспективність для подальшого розвитку життєствердного контенту національної та світової економічної думки. Її ґрунтовні дослідження економічних поглядів С.А. Подолинського щонайменше на десяток років випереджали розвідки у подальшому таких відомих українських фахівців, як В. Жученко, С. Злупко, Л. Коваленко, А. Пашук, М. Рудько та інші.

Вельми плідною у науковій та освітній діяльності Л.Я. Корнійчук виявилася її освітня праця в Київському інституті народного господарства (нині – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»), де вона працювала понад 50 років – з 1962 р. до завершення свого життєвого шляху. Саме тут вона здобула високе визнання незалежної України – орден княгині Ольги, яким заслужено пишлася. У навчальному закладі, не полишаючи педагогічної діяльності, науково-організаторської та громадської роботи, вона підготувала докторську дисертацію на тему «Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х роках XIX ст.» [7]. Захист дисертації увів її в коло кращих дослідників історії економічної думки на теренах України і за її межами.

...Автор цих рядків дозволить собі наголосити на особливій значущості заключного етапу наукової та педагогічної діяльності вченої, визначального на її життєвому шляху. Йдеться, зокрема, про плідні взаємовпливи в роботі дослідниці та Наукового товариства імені Сергія Подолинського, засновницею якого вона стала. Мені пощастило бути свідком її першої, взаємно захопливої зустрічі із незабутнім мислителем, письменником і правозахисником Миколою Даниловичем Руденком. Якраз із його ініціативи було створене наше Товариство, саме він став Почесним головою Товариства і благословив нас на плідну працю, що розвивається вже понад чверть століття. Почесний голова поставив тоді перед нами завдання активно заявити про створення Товариства. Пригадую, з яким молодечим натхненням висувала 75-річна професорка плідні ідеї і так само завзято бралася за їх втілення. Це якраз вона переконала керівництво «Укрпошти» на необхід-

ності ушанування пам'яті С.А. Подолинського і наполягла на випускові пам'ятного конверта, приуроченого до 150-ліття з дня народження українського генія...

Л.Я. Корнійчук брала на себе ініціативу публікації праць С.А. Подолинського, котрі не оприлюднювалися в Україні упродовж багатьох десятиліть [8]. Паралельно з підготовкою книжки захоплено читала подаровані М.Д. Руденком нариси з фізичної економії під назвою «Енергія прогресу» [9]. У вступному слові «Від упорядника» до вибраних творів С.А. Подолинського вона вказала на провідну думку М.Д. Руденка про необхідність виявлення «природних законів в економічному житті» [8, с. 6]. Якраз це положення є найважливішим аргументом фундаментальності фізичної економії в структурі економічного знання. Вона наголосувала, що замість традиційної передмови умістила 10 сторінок ключових положень «Енергії прогресу».

Л.Я. Корнійчук також належала ініціатива проведення Міжнародної наукової конференції «Учення Сергія Подолинського і цивілізаційна еколого-економічна перспектива», присвяченої 150-річчю від дня народження вченого [10]. Українській науковій школі фізичної економії вона присвятила окремий розділ у посібнику «Історія економічної думки України», який належить до навчальних видань нового покоління [11]. Автор цих рядків пишається тим, що в час підготовки згаданого посібника Л.Я. Корнійчук передала машинопис розділу, присвячений українській науковій школі фізичної економії, для критичного прочитання та редагування.

Вона ініціювала подальші дослідження цієї проблематики: під її науковим керівництвом Л.В. Воробйова успішно захистила першу і поки-що єдину дисертацію про становлення національної наукової школи фізичної економії. Тоді ж журнал «Економіка України» оприлюднив статтю Л.Я. Корнійчук, Л.В. Воробйової та автора цих рядків «Фізична економія. Українська школа» [12].

Пізніше 85-річна учена активно взялася за підготовку та проведення Міжнародної наукової конференції «Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України», що пройшла під патронатом Президента України і дістала міжнародний резонанс [13]. Під час проведення конференції в журналі «Економіка України» було опубліковано статтю Л.Я. Корнійчук та автора цих рядків «Сталий розвиток і глобальна місія України»

[14]. Стаття донині перебуває в полі читацької уваги, маючи понад півсотні посилань.

Наукову і педагогічну діяльність ученої та її життєвий шлях завершувала книжка, яку нам теж випало готувати разом, – «Футурологія і прогностичні ідеї фізичної економії» [3]. Продовжує вражати те, що її співавтором стала дослідниця, усе життя якої було присвячене дослідженню історії економічної думки! У рецензії, опублікованій у журналі «Економіст», нині вже покійний проф. В.А. Кадієвський відзначав, що книжка закладає основи принципово нової галузі науки – фізико-економічної прогностики. Тож уся науково-дослідницька та педагогічна діяльність Л.Я. Корнійчук була спрямована в майбутнє, торуючи шлях до гармонії Людини та Всесвіту.

Список використаних джерел

1. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. Київ: Кліо, 2015. 680 с.
2. Шевчук В. "Осьовий час" III тисячоліття: Ступені утвердження української перемоги. *Українська літературна газета*. 2023, 25 серпня.
3. Корнійчук Л.Я., Шевчук В.О. Футурологія і прогностичні ідеї фізичної економії. Київ: КНЕУ; НАСОА, 2012. 72 с.
4. Руденко М. Найбільше диво – життя: Спогади. Київ: Кліо, 2013. 696 с.
5. Нариси з історії економічної думки на Україні / Академія Наук Української РСР; відп. ред. Д.Ф. Вірник. Київ: вид. Академії Наук Української РСР, 1956. 387 с.
6. Корнійчук Л.Я., Мешко І.М. Економічні погляди С.А. Подолинського: монографія / відп. ред. Д.Ф. Вірник; АН УРСР, Ін-т економіки. Київ, 1958. 192 с.
7. Корнійчук Л.Я. Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х роках XIX ст.: монографія. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 253 с.
8. Подолинський С.А. Вибрані твори: збірник / упорядкув., передм. і прим. Л.Я. Корнійчук; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т. Київ: КНЕУ, 2000. 328 с. (До 150-річчя від дня народження С.А. Подолинського).
9. Руденко М. Енергія прогресу (Нариси з фізичної економії). Київ: Молодь, 1998. 528 с.

10. Учення Сергія Подолинського і цивілізаційна еколого-економічна перспектива / Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження С.А. Подолинського. Київ: КНЕУ, 2001. 160 с.
11. Корнійчук Л.Я. Історія економічної думки України: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т. Київ: КНЕУ, 2004. 431 с. (До 100-річчя Київського національного економічного університету).
12. Корнійчук Л., Шевчук В., Воробйова Л. Фізична економія. Українська школа. *Економіка України*. 2006. № 9. С. 55-63; № 10. С. 66-72.
13. Корнійчук Л.Я. Сергій Подолинський – засновник української школи фізичної економії / Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України: зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., 8-10 квіт. 2009 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Громад. орг. "Наук. т-во ім. Сергія Подолинського"; [редкол.: С.В. Степаненко, Л.Я. Корнійчук, В.М. Фещенко, Л.В. Воробйова; відп. за вип. Л.Я. Корнійчук, Л.В. Воробйова]. Київ: КНЕУ, 2009. С. 90-95.
14. Корнійчук Л., Шевчук В. Сталий розвиток і глобальна місія України. *Економіка України*. 2009. № 4. С. 4-13; № 5. С. 4-14.

References

1. Rudenko, M. (2015). Energy of progress. Selected works on economics, philosophy and cosmology. Kyiv: Clio [in Ukrainian].
2. Shevchuk, V. (2023, August 25). 'Axial Time' of the 3rd millennium: Degrees of confirmation of the Ukrainian victory. *Ukrayinska literaturna hazeta - Ukrainian literary newspaper* [in Ukrainian].
3. Korniyuchuk, L.Ya., Shevchuk, V.O. (2012). Futurology and prognostic ideas of physical economy. Kyiv: KNEU; NASOA [in Ukrainian].
4. Rudenko, M. (2013). The greatest miracle is life: Memoirs. Kyiv: Clio [in Ukrainian].
5. Essays on the history of economic thought in Ukraine. (1956). / Academy of Sciences of the Ukrainian SSR; resp. ed. D.F. Believer. Kyiv: ed. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR [in Ukrainian].
6. Korniyuchuk, L.Ya., Meshko, I.M. (1958). Economic views of S.A. Podolinsky: monograph / resp. ed. D.F. Believer; Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Economics. Kyiv [in Ukrainian].

7. Korniychuk, L.Ya. (1971). Socio-economic thought in Ukraine in the 1970s: monograph. Kyiv: View in Kyiv. University [in Ukrainian].
8. Podolinsky, S.A. (2000). Selected works: collection / arrangement, foreword. and approx. LA. Korniychuk; Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. national economy Univ. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Rudenko, M. (1998). Energy of progress (Essays on physical economy). Kyiv: Molod [in Ukrainian].
10. Teachings of Serhiy Podolinsky and the ecological and economic perspective of civilization. (2001). Materials of the International scientific conference dedicated to the 150th anniversary of the birth of S.A. Podolinsky. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
11. Korniychuk, L.Ya. (2004). History of economic thought of Ukraine: teaching. manual / Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. national economy Univ. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
12. Korniychuk, L., Shevchuk, V., Vorobyova, L. (2006). Physical economy. Ukrainian school. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*, No. 9, 55-63; No. 10, 66-72 [in Ukrainian].
13. Korniychuk, L.Ya. (April 8-10, 2009). Serhiy Podolynskyi - the founder of the Ukrainian school of physical economy / Physical economy: research methodology and global mission of Ukraine: coll. materials of the International of science conference. Kyiv / Ministry of Education and Science of Ukraine, State Higher Secondary School 'Kyiv. national economy University named after Vadim Hetman', Society. org. 'Science. t-vo them Serhiy Podolynskyi'; [edited by: S.V. Stepanenko, L.Ya. Korniychuk, V.M. Feshchenko, L.V. Vorobyov; resp. for issue LA. Korniychuk, L.V. Vorobyov], pp. 90-95. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
14. Korniychuk, L., Shevchuk, V. (2009). Sustainable development and global mission of Ukraine. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*, No. 4, 4-13; No. 5, 4-14 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10 жовтня 2024 р.